

SEPTEMBRIE 1986

EDITATE IN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURA ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Armonii de toamnă

Vom intra încet în anotimpul culorilor stinse, cu toate ale noastre, cu pământul întreg, cu timpul din noi, împărțit, ca o tablă de șah, în zile și nopți; vom străbate dincolo de porțile grele ale toamnei și ne va învălui fără veste dorul de cu-vinte, dorul de poezie.

Pentru o clipă îl vom invidia pe scriitor și tot atunci vom simți, ca pe mari dureri ale trupului, neputința de a descrie, ne-priceperea de a spune și chinul de a face înțelesă lumina care ne locuiește.

Ne vom aduce aminte de stelele pe care le-am cercetat odinioară prin luneta albastră din laboratorul de astronomie al școlii, de realitatea lor atât de îndepărtată și atât de inutilă care prețuia mai puțin decât perechea de zaruri din buzunarul hainei; ne vom aminti de calcule interminabile, de ani-lumină, de Proxima Centauri, vom descoperi în memorie forme de bacterii înviindu-se în ochiul microscopului și conțurii lor atât de asemănător cu cel al continentelor și al țărilor din atlasul de geografie; vom trece din amintire în amintire pînă la același septembrie al fructelor parfumate și al sfirșitului de vacanță, adunind cele învățate cu cele neînvățate, cele înțelese cu cele nepătruns și, pentru o clipă, iarăși îl vom invidia pe scriitor.

Pe cel care nu „știe” ce este un centru de calcul, un computer, un calculator, un sistem de programare, un mesaj algoritmic, un robot din generația a treia, care nu cunoaște limba „Fortran”, care nu poate face un transplant de inimă și nu e în stare să descrie tehnologia de fabricație a microprocesoarelor, pe cel care e contemporan cu toți oamenii și care se mișcă neștiut printre mii și mii de portrete robot, preferind mai mult singurătatea decât întâlnirile de afaceri; pe cel care s-a angajat singur și fără simbră să oprească suvoitul aparențelor într-o oglindă odihnitoare și pură și să reconstruiască neobosit lumea din jurul său pînă cînd fiecare amănunt al ei, fiecare mădușar, fiecare piatră, fiecare sunet și fiecare culoare să se fi prefăcut în cuvinte.

Pe cel care este nemulțumit de sine și care știe că nu este de ajuns să fie, deoarece timpul, lucrarea lui, chiar dacă pare cîteodată a nu mai răsturna orele una peste alta, chiar dacă pare a se fi oprit, se mută în inima lucrurilor, măcinându-le odihna.

Pe cel care asteaptă, înțelegînd că vremea mereu prezătește prefaceri.

Pe cel care vede și înțelege, pregătindu-se să rostească un adevăr...

Pe cel care, descoperind legile de conviețuire între lucruri, ființe și forme, recom-pune o lume de o simplitate desăvîrșită, izgonind din cetățile ei aparența și falsele raporturi.

Să fie însă toamna cea care ne cheamă pentru o clipă afară din grădinile multicolore ale imediatului, să aibă, ea singură, puterea de a ne isoti către înțelegerea unei mereu alte dimensiuni a lumii, sau există ceva în ființa noastră care se a-prinde o dată cu revărsarea în aur a naturii, o înțelepciune neînvățată despre devenirea perpetuă?

Dacă în acest septembrie pentru o clipă îl vom invidia pe scriitor pentru darurile sale, el nu va lua aminte, fiind consacrat unei munci grele, conștiente și responsabile, în spațiul căreia timpul nu și va potoli goana și nu va îngădui formelor să zăbovească decît în cuvînt, în acel statornic și misterios repaos al materiei unde valurile mării se opresc din zburcîm, unde linia orizontului devine precisă și rece ca un tăis, unde fuga noastră de propriul con-tur și de propriile limite se frînge cu răsufierea tăiată, unde timpul lucrurilor nu poate fi altul decît timpul din noi, unde, ca orice ființă, fiecare lucru poartă în el forma perfectă a existenței sale ideale, darul spre desăvîrșirea sa în lume, unde, în orice lucru trăiește armonia secretă a cristalului.

Vom intra fără veste în anotimpul acestor culori, înțelegînd limpezimea zilelor și nopților, vom călători prin finutul ființei noastre și undeva, într-o pașnică secundă, ne vom regăsi iluminați de poezie și de frumusețe.

Victor URSAN

Elena GRECULESI :

„Rapsod”

REPORTER

POSIBILĂ EMBLEMĂ

Probabil că niciodată, la noi, mes-tesugul n-a tîns mai mult ca astăzi către artă. Nu-i nevoie să fie invocate motivele. Contem-poraneitatea a ales, între util și frumos pe cel din urmă. Aceasta nu înseamnă că lingura de lemn, să zicem, n-a rămas, dar nu mai are niciun preț al celei create de măiestrie. Amîndouă ascund în trupurile lor fragile, e adevărat, muncă și îndeminare, cea superb inutilă însă mai poartă cu sine, ca un veșmint feciorelnic, talentul și imaginația — virtuți răsplătite numai de societăți bucurîndu-se de prea-plin. Este, fără îndoială, ne-muritoare epoca istorică ce-si che-ltuește valorile pentru a și le inno-bila...

Și totuși, la obrșla străchînii de Rădăuți este strachina. Ca s-o faci să ajungă pînă la noi, un Constantin Colibaba a învățat singur, tînar și neadmirat, într-un atelier necurtat de turiști, aproape neștiut. A învățat tot așa cum un flăcău die Vicov, din Bilca sau din Horodnic învață, pe ascuns, în sură, Arcanul. După ce a știut, din hora sau din sirba agilelor sale degete, din zimbetul său victorios și înțelept, se putea naste orice formă. S-au născut însă, și deloc oricum, numai cea de Rădăuți și apoi cea amintitoare de Kutyl...

Pentru Rădăuți, învățătura ce de-curge din restricția pe care Constan-tin Colibaba și-a impus-o este em-blematică. Fără îndoială că păstra-rea și perpetuarea tradiției, cultul pentru autenticitate nu sînt caracte-ristice numai pentru această (in-suficientă cunoscută, totuși) zonă et-nografică. Dar aici ceramica de Mar-ginea, (mai puțin uneori cea realiza-tă în atelierele cooperăției de con-sum), lada de zestre ce poartă sem-nătura unui Ion Balcan este lada fe-ței din Vicov sau Straja, cămașa de Bilca rămîne cămașă de Bilca, pin-zătura de Frătuții Vechi este așide-rea cu cea de cînd lumea.

„Zimbetul lui Constantin Colibaba este unul dimensionînd trîmful...”

„Tîrgul olarilor” nu este neapărat reprezentativ pentru arta populară rădăuțeană. El este, ni se pare, o fe-reastră abil deschisă către lume, pe care, iată, au pătruns mai intim în „casa cea mare” a țăranelui buco-vinean trăitor aici un Tancred Bănă-țeanu, apoi un dr. Ion Vlăduțiu... A-poi atîta lume, descoperind sau re-descoperind...

„Cusături tradiționale din Bucovina”, de Ileana Crețan, putneacă. O carte al cărei preț suprem nu este cartea, ci adinea dragoste a învățătoarei pensionare pentru frumusețea altîței bucovinene; este rod al unei munci despre care numai ea poate povesti. „O viață...”, ne-a spus.

autograf ION MURGEANU

„Adevărul este o amintire”

Frumusețea este o amintire. Adevărul este o amintire. Dorul în-seamnă același lucru: o amintire. Cea mai dragă amintire a inimii mele este Mihai Eminescu. Au mai spus-o și alții. O vor repeta la nesfîrșit generațiile ce vin. Fiica mea Irina încă de pe-acum (ea în curînd va avea doi ani și trei luni) mi-l arată pe Eminescu dintr-o icoană familială. Nu-i pronunță numele chiar corect dar știe (pentru că vede) unde este locul lui Eminescu în casa noastră. O să știe cu timpul și locul lui în inima noastră. Icoana de care vorbesc am purtat-o cu mine aproape de cînd mă știu. A staț pe unul din pe-reții casei părintești într-o odaie de la Zorleni și a staț și la Suceava în camera de la gazda mea din strada Dragoș Vodă (numărul 19 mi se pare). Am purtat-o și pe la gazdele bucureștene (nu puține la număr) și o țin într-o variantă aproape identică și deasupra birou-lui din redacția unde scriu grăbit aceste cîteva rînduri pe care cu eminesciană melancolie le adresez încă o dată Sucevei. Încă o dată de ce? Pentru că prima dată Sucevei i-am adresat gîndurile mele despre Eminescu atunci cînd m-am cuminecat (într-o seară de ne-uitat) cu aerul prea încărcat de duhul amintirilor al Bucovinei. Eram între prieteni. Vorbeam zile în șir, nopți de-a rîndul, numai despre Eminescu. Întorcîndu-mă între prieteni (din nou la Suceava) ce aș putea să-i întreb mai întii? Bineînțeles despre Eminescu. Îi mai știți pe de rost ca atunci?

SEPTEMBRIE

Iată-mă în septembrie,
cu fața șiroind a picuri de ploaie,
cînd cerul fierbinte
fuge de mine
acasă mă aflu
și parcă prin munți,
a trecut o căprioară ciudată
cu chip pămîntiu
cît de aprins
se simte iarba în soare, destinele
în toamna brumată!

Cristian Pascanu BUCOVIAN

A PRIVI

Aplecat pe coama lui; încetișor

Toamna se întinde aici ca nicîieri, ea e stăpîna obcinilor, a codrilor seculari, a turmelor care nu vor să coboare pe pămînt.

Să visezi soare vara întregă și el s-ajungă la tine în septembrie, înseamnă că te afli în părțile dornelor sau ale Rarăului, înseamnă că te afli pe cărările Slătioarei sau ale Putnei...

Acum stau pe locul de unde izvo-răște Suceava, într-o preajmă a munte-lui, la ridicatul de dimineață al cefuri-lor. Vin spre mine copiii călare pe cai mărunți. Se opresc. Coboară.

— Bună dimineața! zice cel mai răsă-rit.

— Bună dimineața!
— Mai bine veniți cu noi, decît să stați singur lîngă cărare.

— Unde? întreb mirat.
— Un prieten al nostru e bolnav. Mergem să-l vedem.

E aproape. Copiii duc caii de căpăș-tru. În pragul casei iese o femeie fru-moasă. Undeva în livadă, un cal negriu. Pare mai degrabă un minz. Pe copilul bolnav îl cheamă Traian.

— N-am venit singuri! zice unul.
— Observ, zice Traian. Pe dumnealui l-am mai văzut pe aici.

— Sintem cu caii! zice unul.
Traian se ridică de pe pernă și mi se uită lung în ochi.

— Astăzi vă dau calul meu! șoptește el. Să aveți grijă de el. Cînd o să ajun-geți pe munte, va scoate un nechezat. Să nu vă speriați. Apoi va zbura printre nori. Să vă aplecați pe coama lui, ince-tișor.

Marcel MURESEANU

Dumitru TEODORESCU

Una din șansele mari ale culturii contemporane este tinăra generație de critici și istorici literari. Atât numeric, cât și ca potențial științific și creator, ea promite să depășească toate momentele de eferescență a cercetării fenomenului literar traversate până acum de cultura noastră modernă. După ce a trecut, în linii mari, de cataractele feroților metodologice și a depășit — în goană — „cheile” obligatorii ale modelelor obsedante, această generație începe să-și calmeze oglinda (fără a renunța însă la a legretea caracteristică a încă proaspetelor ei ape) și, mai ales, își largăște considerabil matca. O marcă a ei, din ce în ce mai evidentă, este aspirația spre sinteză. Propensiunea către perspectivele largi, cât mai cuprinzătoare care să permită demersul comparatist, către construcțiile ideatice complexe în care istoricitatea fenomenului literar se subordonează unor principii modelatoare, ar fi simplist să fie interpretată ca un reflex al orgoliilor virstei; dimpotrivă, ea dovedește înțelegerea unei necesități acute (de fapt, cronicizate) a literaturii române. Maturitatea unei culturi este, desigur, probată și de numărul și valoarea sintezelor; or, la acest capitol generația critică anterioară a rămas, în mod flagrant, debitoare.

Pe linia elaborărilor sintetice se plasează și a doua carte a lui Adrian Dinu Rachieru — *Vocația sintezei, eseuri asupra spiritualității românești*. După un debut convingător în domeniul sociologiei literare (*Orizontul lecturii*, ed. Facla, 1983), el se lansează într-un slalom vertiginos și dificil în tema, prin excelență de sinteză, anunțată de titlul volumului. Nu folosim aici cuvântul slalom în sens ironic; angajarea în parcurerea unui asemenea versant problematic, într-un volum de relativ mici dimensiuni, ni se pare, prin ea însăși, dincolo de temeritate, o performanță. Autorul este conștient de riscuri, cel puțin de cea mai mare parte a lor, ba își asumă, credem, niște sacrificii inevitabile; într-un secol și aproape jumătate, de când s-a declanșat dezbateră în jurul personalității culturii și literaturii române, nici unul dintre propuneri nu a înfruntat sufragii unanime. Ca să nu mai vorbim de talia participanților. În aceste condiții un merit al cărții ni se pare a fi parcurgerea drumului propus până la final, chiar dacă mai sărind o poartă, mai doborând un jalon.

Asa stând lucrurile, prima întrebare pe care trebuie să ne-o punem este: care sint mizele ei? O primă constatare ar fi că ele depășesc, înglobând-o, sfera aspi-

rațiilor strict personale ale autorului. Se pornește, deci, de la premisa necesității relansării unei dezbateri cuprinzătoare, în suprafață și în adâncime, asupra personalității culturii și, implicit, a literaturii române, a poziției reale pe care o ocupă ea în lume. Motivația (de domeniul evidentei) cea mai acută a acestei necesități este constatarea că, în actualitate și la nivelul global, fenomenul policentristului cultural tinde să instaleze noi tablouri axiologice. Aceasta ar fi, conchide A.D.R. șansa artei noastre de a străpunge, definitiv și plener, în universalitate: „Fiind aici, la porțile Orientului, într-un spațiu promiss performanței culturale (s.a)

selectivă — a numelui lui Lucian Blaga și faptul că sinteza *Personalitatea literaturii române* a profesorului Constantin Ciopraga este ignorată cu desăvârșire; în vreme ce lucrări aparținând ultimului val critic, ba chiar și articole din reviste, sint invocate repetat. Noi nu vrem să-i reproșăm selecția reperelor, deoarece concepem republica literelor ca un spațiu al democrației și libertății absolute, dar ne gândim că eludarea lor și a altor citorva la care nu ne mai oprim, este în dezavantajul fixării nivelului actual al problemei.

Ba chiar se lezează (participativ) o asemenea situație la un critic cu un atit de fin simț al

ADRIAN DINU RACHIERU

Vocația sintezei*)

cu palpabile urme orientale, putem nădăjdui că în contextul disemnării istorice a centrelor (acea dialectică spațială în accelerare), ora literaturii noastre — trăind la granița dintre Orient și Occident — a bătut* (s.n.). Oricum ar sta lucrurile din acest punct de vedere (fiindcă, în absolut, chestiunea poate fi discutată), necesitatea reangajării unei astfel de analize, în lumina progreselor din ultimele decenii, în plan mondial, ale sociologiei, etnologiei, istoriei, poeziei etc., se impune cu autoritate. Că autorul nu face decât să incite la o asemenea dezbateri, nu ni se pare a fi o carentă a cărții. El fixează nivelul actual al problemei, rezumativ, frește (însă, din păcate, la limita minimă a selecției) și, în punctele ei cele mai fierbinți vine cu sugestii proprii, rostite însă cu nejustificată discreție a tonului. Compendiul său permite o concluzie, nerostită, dar care transpare cu deosebită progresie înregistrată în ultimele decenii nu pot multumi pe nimeni și starea lor poate avea consecințe neficite la nivelul întregii culturi naționale. În contextul epicii lansate a criticii noastre literare, cartea lui A.D.R. își asumă o, deloc ușoară, funcție de provocare, cu toate riscurile apropiate și îndepărtate.

De aici și caracterul ei polemic ponderat și de impasabilă urbanitate intelectuală. Altfel nu se explică absența din bibliografie —

nuanței. Această virtute A.D.R. și-o exploatează din plin, formula lui tinzind spre cea de s-ar putea numi poantism critic, evident în toate capitolele lucrării, dar, mai ales, în cele care tratează diverși autori. Ea își arată însă și reversul, cu precădere în secțiunile cu conținut teoretizant: divizarea tușei critice conduce la disoluția formulărilor tranșante de care orice demers ideatic are nevoie. Bunăoară, nu se trasează limitele dintre orientalism, bizantism, sud-europeism, fanariotism decât cu aproximație; s-ar mai putea da și alte exemple. Virtutea de care vorbim (simțul nuanței) se resimte și la nivelul expresiei. Stilul lui A.D.R. urcă spre un discurs calofil-neologistic cu grațioasă înclinare spre prețiozitate care anunță un critic cu un remarcabil simț al cuvântului scris. Reversul îl constituie rarele excesive solemnoide și retorice dictate, de cele mai multe ori, de excesele de politețe vis-à-vis atit de scriitorii vii, cât și de cei trecuți în lumea dreptilor.

Voluptatea irepresibilă a disocierii este contrabalansată de o solidă disciplină a ansamblurilor elaborate după regulile simetriilor geometrice. Cele patru cvartete de personalități menite să probeze vocația sintezei în cultura noastră sint așezate în (ca să folosim unul din cuvintele des folosite de autori) rama delimitărilor teoretice plasate la începutul și la sfârșitul cărții. Delimitări în care

chestiunea relației protocronism-sincronism (se pare, impulsul inițial al cărții) nu mai este plasată în epicentru demonstrației; fiindcă, trebuie să subliniem, Vocația sintezei are și o accentuată intenție demonstrativă. Altfel nu s-ar justifica selecția: un spirit totalizator (D. Cantemir); un poet și fondator de cultură națională (I. Heliade Rădulescu); un istoric și literat însă nu consemnat ca beletrist (N. Iorga); un filozof al mitului și prozator, mai puțin abordat ca savant (Mircea Eliade); un filozof (Constantin Noica); în rest, până la șaisprezece — prozatori din diferite momente ale literaturii noastre. O întrebare asupra censurii lăuntrice care a determinat această selecție ni se pare deplin justificată, fie și numai retoric. Motivația (ca să-l copiem până la capăt pe Blaga) minimală este că aceștia îi erau mai familiari și mai „comozi”. Dar la o asemenea motivație nu putem adera; atit volumul în discuție, cât și cel anterior îl desemnează pe autor ca prea serios cercetător pentru a recurge la asemenea soluții. Motivația maximală ar putea fi adecvarea optimă a celor aleși la necesitățile demonstrației; dar nu sintem siguri. Sau, pur și simplu, pentru a-l incita pe cititorul avizat să completeze seriile. S-ar adecva funcției de provocare despre care am mai vorbit, dar e blestemat de riscantă sub toate aspectele. Oricum, întrebarea rămâne și cortegul de răspunsuri la care ne putem gândi nu se cere trecut, aici, în revistă.

În ce-i privește pe aleși, majoritatea încercărilor (eseurilor), tinzând spre „figurină”, sint de bun nivel, nu exhaustive, și, pentru că nu dau senzația de saturare, sprintene, sugestive. Le-am reproșat doar că bucuria cuprinderii sintetice a întregului îl face uneori pe autor să treacă în plan al doilea finalitatea lor imediată. Dar și asta poate fi o strategie a provocării, chiar dacă unele completări se impun. De oildă, faptul că, în plan parabolic, Prințele și Messer Ottaviano sint măștile malefice ale Orientului și Occidentului intrate în reacție în spațiul românesc; dar diavoleasca lor putere nu atinge autohtonă (Ioan Valahul).

Și a propos de intenția incitantă a cărții, sintem aproape convins că ea are și o funcție de autoprovocare; cu meritele și punctele ei vulnerabile, cere, cu voce tare, o continuare. Intenționat sau nu, criticul a aruncat (sies) mânușa.

Mihail IORDACHE

*) Editura Facla, 1985.

GEORGE
DAMIAN

Vis

Intr-o noapte a venit daimonul meu și mi-a zis:
Mută-te domnule în alt vis
Și-o să-ți fie
Viața-viață lumină pe vecie
Și n-am plecat!
A venit și a doua zi și mi-a spus:
Mută-te în Oceanul de Sus
Și-n unda lui de spumă
Îți vor crește armuri de brumă
Și nu m-am dus!
A venit apoi a treia zi
Purtind arme ciudate și mi-a ...zis
Te mută domnule vinător de fluturi
Într-un veac adevărat
Unde mai sint încă fete mari
Dar eu tot n-am plecat
Și n-am plecat și nu m-am dus
Porunca lui mai stăruie și-acum în gând
Să fie semn că voi pleca foarte curind?

Sfârșit de vară...

— Ce faci? În Bacovia au înflorit iarăși trandafirii

E noaptea cind și noi putem trisa
Florile lor cuminți din care iubire se-arată?
— Și ce mai faci? (mut rămâne bolnavul animal — telefonul)

S-au stins florile și privighetoriile
Și după cum știi eu tot țaran rămân
Stăpin peste turme
Stăpin peste mai multe stupine
Fără sfintele albine...
Rămîn pentru ca atunci cind vei reveni
Să pot scutura un alb trandafir
Peste trupul tău de albă minune
Desigur n-ai uitat că navigăm în septembrie
Luna noastră de grație...
— Ce spui? Acum și tu ai uitat totul?
Și pe drum străin tot mai departe
Și mai departe și mai departe...
— Pe mine!
Clamp! A-nchis...

Să reînvii

Din care flori și din care ninsori
Sufletul tău luminează-n septembrie
Cind numai eu stăpin al treierii țirzii —
Te-astept bolnav să vii să reînvii
Ca în cumpituit anotimp de-atunci
Ori ai uitat pe ce țărîm te-am devorat
Pe care undă de speranță te-am iubit
În care lună eu sălbatcă te-am urit
Deși credeam în trandafiri
Și-n doamnele înalte și subțiri
Deși eu nu murisem încă și eram
Din care flori din care ram
Din ce ninsori?

Dacă...

Dacă tristețea care vă traversează
În această dimineață de septembrie
Este de aceeași natură cu a subsemnatului
Doamnă, ar fi bine să muriți înaintea mea
Pentru că eu voi lăsa cu limbă de noapte
În ultimul meu testament olograf
Că în clipa dispariției Voastre
Să mi se aducă o parte
a stelarului praf!

Așteptarea

vînătorului de fluturi

Doamnă murim încă un an și eu și tu
Cerul a coborît în amurg
Iar peste burg gudurindu-se de fericire
Un animal straniu — tristețea —
Cu vocea ei venind de lingă moarte...
Trenul mușcă din timp
Pe cărarea drumului alb
Și eu te aștept și tu trebuie să vii
E țirziu e foarte țirziu
O ultimă dată va trebui să fii aici
O singură dată clipa aceasta...
Sufletul meu răzbate din ce în ce mai greu
Pierzindu-se în uriașul cer de fluturi
Răi și vorbitori și mine iubita mea
Miine va fi înții septembrie...

Tristețea vînătorului de fluturi III

Slavă nopților noastre atuncea cind prindem
Să desrîndem prin somn gustul pămîntului frate
Navigînd către moarte fără tăgadă!
Slavă nopților cind liniștea colorează
Aerul sufletului meu bolnav
Și cind visez că-mi cumpăr cai
Fu fiul pămîntului și-al vîntului!
În cel mai deplin înțeles al Cuvîntului!
Așadar eu voi muri obișnuit
Învin de boala care m-a cuprins
Încă din anii cind lingă flori
Muream de-atîtea ori.

Gheorghe LUPU

Bîzdîgăniile neprețuitului Creangă (IX)

Nu mă aștept, în sfîrșit, ca lectura aplicată imaginilor literare din *Povestea lui Harap-Alb* să fie întimpinată decit cu accentuate semne de întrebare, în urma cărora cititorii sint rugați să adauge observația unui gînditor — român — cum că țaranul și Kant își pun aceleași probleme, deosebirea constînd doar în mijloacele tehnice — unelele de gîndire — cu care le rezolvă.

Susțin, deci, că instrumentele de gîndire poetică specifice țaranului român sint bîzdîgăniile ce misună în basme, legende, boecte, colinde și în toate manifestările sale cultural-folclorice de autentică factură. Problema care se icsă e de a vedea în ce măsură țaranul nostru este conștient de semnificațiile bîzdîgăniilor cu care își alcătuieste un text de funcționalitate tradițională, căci dacă vom pune întrebarea ce înseamnă *Strimbă-Lemne* sau *Fintina* în care e botezat feciorul craiului, ni se va răspunde „așa am apucat din bătrîni”, întocmai ca în cazul cuvîntului „sat” despre care vorbitorul comun nu are cum să-și ca inițial suna „fossatum” și are înțelesul *îngrăditură, întăritură*.

Cuvîntul — ca unealtă de comunicare cotidiană — și bîzdîgănia — ca instrument de comunicare poetică a unei gîndiri a supra unei realități, poartă cu ele

în mod obiectiv o zestre semnificativă neconținut sportiv sau trunchiată în decursul istoriei lor. Dacă vorbitorul sau povestitorul folosește un tilc sau altul din această comoară — sau mai multe sau toată zestrea deodată — rămîne un fapt analizabil de către exegeza științifică.

Dintr-o asemenea perspectivă, *Povestea lui Harap-Alb* nu este o alcătuire „cum am apucat-o din bătrîni”, ci una ordonată în funcție de anume structură narativă și cu tilcui conștient al bîzdîgăniilor alcătuitoare. În litera ei, capodopera lui Creangă povestește un scenariu ritualic în care se oficiază simulacrul jertfei unui tinăr ales și menit a se căsători cu o divinitate celestă — fata împăratului Roș. Altfel și altundeva numită *Sora Soarelui s-a Pămîntului*.

Nu-i vorba totuși de cine știe ce ritual inițiativ abscons și misterios, pentru a cărui descifrare trebuie să parcurgem mitologiele popoarelor indo-europene, ci pur și simplu de alegerea și trimiterea unui mesager din partea comunității umane drept semn al înțelegerii și respectării legilor în virtutea cărora viața omului pămîntean atîrnă obiectiv de buna desfășurare a ordinii cosmice. Mărturiile istoricilor antici despre ritualul zalmoșian al dacilor

(Herodot) sau despre cunoașterea teoriei celor 12 semne zodiacale, a merului planetelor și stelelor (Iordanes) nu mai pot sta astăzi sub semnul îndoielii, deoarece sint confirmate, peste milenii, de texte folclorice românești. Rostul poveștii lui Creangă — întocmai ca al altor alte basme fantastice de la noi — e de a prezenta sub o formulă fantastă o realitate cosmică marcată de legi imuabile și de a propune prin această fantazare poetică un comportament uman modelat după legiatarea universului. Sau, cum ar spune Kant, „cerul instelat deasupra mea și legea morală în mine...”.

Meritul lui Ion Creangă nu constă — între multe evidențiate de exegeții săi — doar în provocarea stării de veghe asupra tilcului fantasmelor basmului românesc, ci mai cu seamă în reconstituirea scenariului esențialmente asemănător cu scenariul din capodopera literaturii noastre populare. *Povestea lui Harap-Alb* nefiind, în structura și mesajul ei, decit versiunea în proză a *Mioriței*.

Frește, nu se poate susține că Ion Creangă avea sau dă seamă de integritatea semnificației acestui scenariu. De unde atunci definiția clară a unor părți — a principalelor bîzdîgăniilor din acest scenariu?

tate de umezeala vieții. Și te simți departe. Din rola sobei de cărămidă, făcută pe vremuri de propriile sale mîini, abureau cițiva cartofi copti, așa cum îi plăceau și cum mai putea să-i mînce în ultima vreme. Aroma lor, cîndva plăcută, se evaporă alături de dinșă.

— Da-ntoarc-te, iute, Aglaie hăi.

Fata plecase demult.

— Și să fie rece, rece, fato!
— Își întoarse picioarele spre marginea patului, se sprijini în podul mîinii drepte. În stînga avea furca de tors pe care mai rămăsese, legat cu îngăduință, un smoc de lînă. Era toiașul ei. Tălpile goale și înăsprite de mers descuț atinseseră pămîntul, mușchișii se treziră și bătrîna Zavastia păsăi spre ușa deschisă. Ograda clocoțea de păsări hămesite și insetate. Peste gardul de nuiele împletite lăchăiau niște cirlani.

Aha, fata asta, Aglaia, s-a luat cu joaca și-a uitat ca de cînd lumea ce se petrece cu lighioanele noastre. Cloștile cu pușoară înconjurată cotodăcînd și cîrînd, în așteptare. Ea întinse dreapta spre o poliță, smulse tremurînd o mină de păsă, încă una și-l împraștie mai jos de prispă. Tot acolo se afla și căldarea cu apă, în bătaia soarelui. Adînci în ea de citeva ori o ulcică și umplu teica din care păsărețul se adăpa lacom. Mai făcu vreo douăzeci de pași, cu grijă să nu-și frîngă furca, și alunse lingă gardul de nuiele împletite deasupra cărăușii se aflau niște snopi de cosolină. Luă un snop, apoi se răsuclî lipindu-și soinarea și furca de gard, dezlegă snopul cu amîndouă mîinile, se întoarse cu fața spre grădina unde se aflau cirlanii și aruncă în cet, unul cite unul, păsusii verzi, adormiți de zăpușală. Mieli erau hulpavi și bătrîna îi zărea

prîntr-o piclă caldă ca pe niște copii hirjonindu-se fericiți.

— Își reluă toiașul păstrîndu-și mereu liberă mina dreaptă. La întoarcere își simți fruntea lovită de ceva tare și parcă răcoros. Ridică mina și rupse un fruct: măr vîratec, măr dulce. Îi zgîrie cu unghia și își umezi gura. N-avea nici un gust și era fierbinte. Îi slobozi sun cămasă. Abia acolo îi simți răcoarea. Încet, tare încet se trase spre patul de unde plecase.

Cu dreapta, Zavastia întinse și netezi grîjiului lăicerul de lînă țurcană de pe patul cu mindir umplut cu paie de seacă.

— Aglaie, hai odată cu apa ceea!
— Își insenină ființa în același pat, în aceeași stare din care se dezlipise. Toiașul redeveni furcă.
Din caier mai rămăsese puțin.

PROZA

Caierul

În timp ce caierul de lînă aspră, țurcană, umplea ultimul fus, își aminti că-i este sete. Era o sete uscată, înecăcioasă. Globii ochilor se mișcau cu greu, căuind un lucru de care să se sprijine. Ar fi atîpit, ca de obicei, sprijinindu-și făptura firavă de furca lustruită după ani și ani de folosire. Însă o ținea trează setea asta pe care n-o mai simțise niciodată atit de neiertătoare.

— Aglaie, răsuflă Zavastia către fata care se afla întimpător în preajma ei, să-mi aduci un cofăieci cu apă din fîntina Dela deal, de la Nic-Antoce. Dar fuguța, buniceța mamei, fuguța!
— Era pe la toaca mică. Bătrîna înodă firul spre virful fusului, așeză furca lingă pernă, respiră în ziua fierbinte și își caută cu virful limbii buzele secate și ui-

Sintem în acești ani martorii unor impresionante realizări pe toate planurile, în țara noastră. Și pe tărâm cultural asistăm la o intensă activitate de valorificare a moștenirii culturale, în care cercetători harnici caută cu răbdare documente uitate, de mare importanță istorică și culturală. O asemenea strădanie ne-a fost ușurată prin amabilitatea Octaviei Lupu-Morariu, soția ilustrului profesor universitar doctor Leca Morariu, care ne-a oferit spre publicare câteva scrisori emise de personalități cu nume de rezonanță în epocă: S. Fl. Marian și G. T. Kirileanu. Îi mulțumim și pe această cale și-o asigurăm de profundul nostru respect.

Academicianul și folcloristul Marian (1847—1907) se adresează la 17 decembrie 1895 prietenului său, istoricul literar Gh. Bogdan-Duiică (1866—1934), cerându-i cu împrumut revista „Transilvania” a lui G. Bariț, pe anul 1872. Colecția îi era absolut necesară, ca să extragă date biografice despre Avram Iancu, pentru a le introduce în prefața la volumul de poezii populare culese în periplul său transilvan, ca elev la Beius. Volumul intitulat *Poezii populare despre Avram Iancu* a apărut la Suceava în editura autorului, la 1900.

În 23 iunie 1906 Marian trimetea din Suceava o carte poștală la Straja, prietenului său Dimitrie Dan (1856—1927), istoric și membru al Academiei Române. Îi cerea acestuia câteva plante, de care avea nevoie pentru *Botanica populară română*, opera capitală a vieții sale, din păcate neterminată. Citeva luni încă — scria Liviu Marian lui Artur Gorovei — i-ar fi fost suficiente ca s-o încheie. Slova frumos așternută, din corespondență, este a unui cărturar de aleasă tinută, iar tonul cald ne dezvăluie prietenii durabile.

G. T. Kirileanu (1872—1960) trimite din Piatra-Neamț la 24 ianuarie 1951, o scrisoare inginerului P. N. Panaitescu, tatăl istoricului ișorean P. P. Panaitescu (1900—1967). „Moș Ghiță”, cum obișnuia să ișească folcloristul și istoricul literar, a găsit în persoana inginerului, un prieten apropiat, gata să-i citească epistolele cu multă plăcere. Au studiat în copilăria lor la Iași, au prins în viață pe Mihai Eminescu. Din scrisoare aflăm interesante date despre viața lui Eminescu. Prezentăm mai jos textul acestor scrisori.

SCRISORI INEDITE

SIMION FLOREA MARIAN CĂTRE GH. BOGDAN-DUIICĂ ȘI DIMITRIE DAN; GH. T. KIRILEANU CĂTRE P. N. PANAITESCU

Petru FROICU
Eugen DIMITRIU

1

Iubite Amice!

Cred că-ți este prea bine cunoscut cum că eu mi-am propus să public într-o broșură separată Poeziile populare despre Avram Iancu, cite le voi putea aduna până la 1 ianuar 1896. Până acuma mi-a succedat a aduna aproape la 50 de exemplare, iar după sărbătorile Crăciunului sper că voi mai căpăta încă vr-o câteva de la niște învățatori din părțile Munților Apuseni, care mi-au promis că pe-atunci mi-or trimite și ei cite ceva. Însă, fiindcă mulți români nu știu cine-a fost Avram Iancu, de-aceea aș voi să scriu, ca introducerea la poeziile din cestiune, ceva și despre viața lui Iancu.

Spre scopul acesta însă am neapărată nevoie de izvoare auten-

tice, căci fără de-acestea nu sunt în stare a compune ceva de doamne-ajută.

Am cetit că G. Bariț a publicat un articol despre Avram Iancu în No. 21 și 22 an. 1872 din „Transilvania”, foaia societății Transilvania. M-am adresat la mai mulți înși de la noi doară pot căpăta Nrele acestea, dar durere că în toată Bu-

covina nu am putut-o căpăta.

Acuma mă adresez către Dta rugindu-Vă ca să faceți ce veți face, să scoarți de unde veți putea Nrele acestea și să mi le trimiți cit mai degrabă, ca să pot scrie în decursul sărbătorilor ce vin și introducerea, despre care Ți-am amintit, și-apoi să dau prin ianuar 1896 manuscriptul la tipar. În caz că nu ați exemplarele separat, împrumută de undeva întreg anul 1872 și mi-l trimite, și eu, cum voi sfârși introducerea de compus, Ți-o întoarc cu mare mulțumită înapoi.

Drept despăgubire pentru alergătura Diale și pentru trimiterea celor 2 exempl. respective întreg anul 1872 din „Transilvania”, îți promit

trebuință de dinsele. Fă-mi te rog acest bine.

Salutări cordiale,
S. Fl. MARIAN

3

Piatra-N. 24 ianuar, 1951

Venerabile și scumpe Domnule
Ing. Panaitescu,

Duioasele Dv. amintiri despre Eminescu din timpul cind învățați la Institutule-Unite din Iași mi-au adus în gind și pe-ale mele de cind eram elev în clasa a II-a a școlii normale „Vasile Lupu” din Iași, tocmai în anul morții lui Eminescu. Aveam profesor de limba română pe conștiinciosul V. Ionescu, admirator al marelui poet, care cu ocazia morții lui E. ne-a explicat

că în scurt timp, și anume îndată ce mi-or sosi tradițiile pop. din București, care sunt deja gata tipărite, să-ți trimit un exemplar (e vorba de Tradiții populare române din Bucovina, București, 1895, 465 p., n.n.). Sperind că-mi vei auzi rugămintea și nu mă vei lăsa să public Poeziile din cestiune fără introducere, mă subsemn al

Diale sincer amic
S. Fl. MARIAN

S(uceava) 17/12/95

P. S. Scrie-mi adresa cum se cade ca cărțile, ce voesc a Ți le trimite. să nu cadă în alte mini și să se piardă.

C. P.

II

S(uceava) 23/6.906

PATRIEI MELE

Patrie
în care se văd munții
din inima mea

Patrie
în care riul ramul
cintă

mai dulce decit
privighetoarea

Patrie
în care
respir
aerul tare

al dimineților
Patrie
în care cînt
bucuriile Toamnei

Gheorghe SILEA

citeva poezii între care și *Glossa*, punindu-ne să le învățăm pe de rost. După moartea lui V. Ionescu de tuberculoză, ne-a venit profesor Gh. Ghițănescu, care ne făcea comparații între V. Alecsandri și M. Eminescu, învățându-l pe acesta (pe Eminescu, n.n.) mai sus prin puterea limbii și adâncimea gîndului și a simțirii. Trecînd apoi în cursul superior liceal la Institutule-Unite, am avut norocul să ne fie profesor de limba română învățatul mizantrop Alex. Philippide, care deși se arăta disprețuitor al fanteziilor poetice în general, avea pentru Eminescu o deosebită prețuire, dovădindu-se că el se folosește de ritmul trohaic al versului popular român și spaniol, ritm grav al unui popor trecut prin multe văluri, pe cînd Alecsandri se folosește de ritmul iambic francez (mai ușurel...). Așadar, Eminescu reprezintă adevăratul suflet românesc — și de aceea s-a legat acea strînsă prietenie cu Țăranul de la Humulești, Ion Creangă.

Prețuirea lui Creangă de la Inst. Unite pe vremea Dv. a rămas și după aceea. Era însă ca o pată neagră și dureroasă amintirea ticăloasei greve contra lui Eminescu cînd dădea lecții de limba germană la Institutule-Unite, grevă descrisă în albumul comemorativ al lui Vințel din Bazău, pe care cred că-l cunoașteți.

Cît despre vrednicul român Ar. Densușianu, nu pot uita cum la cursul său universitar critica veninosă pretinsele greșeli și obscurități din poeziile lui Eminescu. Odată dîndu-ne ca exemplu cuvîntul genune, pe care nu-l înțelegea în versul din Scrisoarea I:

Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?

Eu l-am întrerupt din bancă, cu îndrăzneală de admirator al lui Eminescu, indignat că un profesor cu cărți de literatură nu cunoaște un cuvînt așa de românesc — zicîndu-i: „Eu sunt din valea Bistriței moldovenești și în cursul acestei ape avem multe genuni, nume care însemnează adîncimi de ape și văltoiri de pe la coturile acestui riu”. Prof. A. Densușianu a cîrnit din nas, privindu-mă aspru, și mi-a pus gînd rău, căci la aproniatul examen de latină m-a trîntit! (...).

Nu mai am stîria de la scumpii mei prieteni Octavia și Leca Morariu. Sper că sint sănătoși și că au vizitat pe sora bolnavă.

Al. Dvoastră devotat și sincer
prețuitor,
G. T. KIRILEANU

DICTIONAR XXII

53. ILISEI, GRIGORE (20.XI.1943, Mălini — Suceava), prozator, publicist.

Absolvent în 1961 al Liceului „Nicu Gane” din Fălticeni, iar în 1966 al Facultății de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Redactor la Radioteleviziunea română între 1966—1983. Din 1984, redactor de rubrică la revista „Convorbiri literare”.

Debut literar în revista „Cronica”; în 1972 debut editorial, cu volumul de proză scurtă *Năvod pentru scrumbii albastre* (Ed. Junimea). Colaborează la presa cotidiană („Știința”, „România liberă”, „Flacăra Iașului”, „Zori noi”), cea culturală („România literară”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Tribuna”, „Ateneu”) și Radioteleviziunea română.

Alte volume publicate: *Periplu moldav* (reportaje), Ed. Eminescu, 1974; *Reîntorcerea verii* (proză scurtă), Ed. Eminescu, 1975; *Stampe europene* (reportaje), Ed. Junimea, 1976; *Cu George Lesnea prin veac* (interviuri), Ed. Eminescu, 1977; *Ceasul oprit* (roman), Ed. Eminescu, 1980; *Priveliști moldave* (reportaje), Ed. Junimea, 1980; *Masa de biliard* (roman), Ed. Eminescu, 1983; *Peisaje* (reportaje), Ed. Junimea, 1985; *Fotograme* (publicistică), Ed. Eminescu, 1985.

Oscilînd între două dimensiuni: cea a prozei gazetărești și cea a prozei artistice — Grigore Ilisei descoperă lumea în funcție de propria sensibilitate și cultură, prea puțin dispus să împrumute clișee și modele. Volumul de debut are respirația rapidă a evenimentului narat reportericește. Și în următoarele volume gazetarul este identificabil în proza scurtă și roman, după cum scriitorul de vocație se trădează în notațiile evenimentiale.

Gr.I. scrie mereu dintr-o perspectivă nedisimulat subiectivă. De aici poeticul scrierilor, limbajul firesc, necontrafăcut, tonul cald, al fiecărui demers narativ. Reportajul și, în general, publicistica permit autorului o perspectivă rapidă asupra realității individuale și sociale în devenire. Volumul *Cu George Lesnea prin veac* surprinde imagini inedite ale unei lumi pline de vraja marilor spiritue. Interviuurile cu George Lesnea prilejuiesc cititorului de azi înțelegerea cu infabulul atmosferei din jurul lui Ibrăileanu, Sadoveanu, Rebreanu, Arghezi, Galaction, Goga sau Topirceanu. *Stampele europene* notează impresii de călătorie, mărturisesc despre cultul valorilor artistice. *Fotogramele* sînt schițe ale realității actuale făcute cu obiectivitate și siguranța unui scriitor matur.

Proza scurtă și romanele sînt legate strîns între ele prin formula narativă, aproximativ aceeași de la debut pînă la ultima lucrare, și prin tentația *autodefinirii*. Intulnd probabil adevărul că introspecția exagerată poate îndepărta personajul de cititor, Gr.I. își menține discursul într-o zonă a echilibrului dintre analiză și creație. Personajele nuvelelor, povestirilor și romanelor, surprinse de un timp revolut, nu fac un proces momentului istoric, ci încearcă să se regăsească iar nu să se redefinescă, definiția ființei umane fiind de mult dată. Aici este meritul prozei lui Gr.I. El își re-găsește personajele ca ființe umane în urma unui efort de re-întorcere spre spațiul matrice. Astfel, și Toader Dumini-că și Vasile Frîncu și Adina sau Alexandru din *Ceasul oprit*, și Ioachim Strat sau Toader Amnaru din *Masa de biliard* se definesc regăsindu-se prin revenirea la o na-

tură care amintește ființei umane că ea însăși este natură.

Referințe (selectiv):
Leonte, Liviu — *Povestiri* în „Cronica” din 22.02.1976 și *Regimul amintirii* în „Flacăra Iașului” din 22.02.1984; Faifer, Florin — *Călătorie la capătul singurătății* în „Cronica” din 15.11.1985; Iordache, Mihail — *Masa de biliard* în „Pagini bucovinene”, nr. 5/1984 și *Peisaje* în „Pagini bucovinene” nr. 2/1986; Călinescu, Al. — *O poetică realistă: Grigore Ilisei* în „Convorbiri literare” nr. 4/1984.

54. „JUNIMEA LITERARĂ”, revistă literară și științifică”, apărută la 1 ianuarie 1904, la Cernăuți, „sub direcția unui comitet de redacție” condus de I. I. Nistor. În perioada septembrie 1904 — noiembrie 1907 a apărut la Suceava, apoi din nou în capitala provinciei pînă în 1914, cînd și-a întrerupt apariția pentru a și-o relua după război.

„Junimea literară” este una dintre cele mai importante publicații de cultură și literatură apărute în Bucovina, fiind în același timp una dintre revistele de prestigiu ale românilor la începutul secolului al XX-lea.

Programul acestei reviste nu diferă mult de cel al altor reviste românești și din aceeași perioadă, tocmai în acest fapt regăsindu-se importanța lui: „...noi nu reprezentăm numai arta, frumosul menit a înnobila sufletul omenesc și a ne rădica în sferile luminoase, noi reprezentăm și ideea națională. Noi tindem ca fiecare român să fie conștient de bunurile ideale ale națiunii sale, să le stimeze — fără a le disprețui pe cele străine — căci, ca să nu dispărem în valurile popoarelor ce ne înconjoară, trebuie să avem o cultură a noastră proprie care să fie procesul firesc al nostru, trebuie să fim însufleții de

o dragoste nemărginită pentru tot ce e al nostru, care dragoste să ne servească drept zid de apărare contra mulțimei de influențe străine. Ca direcție literară credem a fi ținută să o urmăm pe aceea (...) care corespunde mai mult idealului nostru de înălțare națională”. Ulterior, conținutul revistei avea să rămîna fidel programului, marile idealuri naționale găsindu-și mereu ecou în paginile publicației.

„Junimea literară” a fost o veritabilă instituție de cultivare a limbii române, combătînd și corectînd fără încetare denaturările lingvistice. Adoptarea sistemului ortografic al Academiei Române și a unui limbaj viu, folosit curent în comunicare sînt expresia unei viziuni clare asupra modului de funcționare a sistemului lingvistic dar și a conștiinței unei necesare uniuni spirituale („de dragul unității culturale a românilor de pretutîndeni, manifestată în graiu, scriere și năzuință”).

Bogăția conținutului este asigurată de materiale cit se poate de diverse: articole de fond, culegeri de folclor, proză, poezie, traduceri, cronici, eseuri etc. Colaborează la „Junimea literară” toți scriitorii bucovineni, din toate generațiile, precum și scriitorii de primă mărime din celelalte părți ale țării, uneori chiar savanți străini (G. Weigand, M. Friedwagner). Cronicile, recenziile și articolele de fond elaborate de personalități cu o serioasă pregătire științifică (I. I. Nistor — istorie; G. Tofan — literatură; V. Morariu, Liviu Marian, A. Procopovici etc.) conferă revistei o ținută elevată. Poetii (Gavril Rotică, Ion Cocărlă Leandru, Vasile Huțan, Sever Beuca-Costineanu, Radu Sbierra, George Voevidca) și prozatorii (Ion Grămadă, Traian Brăbleanu, Liviu Marian, T. V. Ștefanelli, S. Fl. Marian, E. Grigorovitză, D. Dan)

fac un efort considerabil de personalizare a literaturii fără a se îndepărta de marile modele ale clasicilor români. Astfel, în chiar primul număr al revistei, T. V. Ștefanelli începe să-și publice amintirile despre Eminescu, Mihail Sadoveanu și Nicolae Iorga sînt două dintre numele celor mai respectați colaboratori din țară. Manifestările organizate de revistă cu prilejul comemorării unor scriitori sau a societății culturale din jurul revistei au avut menirea de a menține publicia în centrul atenției unui public foarte larg.

„Junimea literară” a constituit pentru Bucovina un important moment cultural, o școală de limbă și literatură românească și o tribună prin care această regiune afirmă o viață spirituală de cea mai înaltă ținută. Dealtfel, aniversînd zece ani de apariție a revistei, unul dintre mentorii acesteia, G. Tofan, scria: „În acel suvoi de viață veselă, entuziasă, încrezătoare în puterile vii ale neamului nostru, dotat de natură cu calități mari, am căutat să intrăm și noi, care ne simțeam o părțică a neamului și care înțelegeam prea bine că rămîind în urmă ne desfacem poate pentru totdeauna de trunchi, ne dezrădăcinăm și ne condamnă singuri la vestejire și piere (...) Am afirmat deci cu Țărie unitatea culturală a neamului nostru, am căutat să dăm încredere în forțele neamului nostru, ținînd pe cetitorii noștri în curent cu toate evenimentele de seamă din toate părțile unde trăiesc români”.

Referințe: Loghin, Constantin — *Istoria literaturii române din Bucovina*, 1926; Hangiu, I. — *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1978.

Octavian NESTOR

● George Moroșanu

Scriitorul George Moroșanu a împlinit de curând 75 de ani. Originar din părțile Cimpulungului Moldovenesc, el debutează în 1932 cu volumul de poeme „Dezacord”. Activitatea sa literară, restrinsă și mai puțin spectaculară, se regăsește adunată în câteva cărți de poezie și proză din care se rețin cu precădere cele intitulate „Iarba stelelor”, „Momentele memoriei” și „Punte peste ani”.

Versurile lui George Moroșanu, dominate de o anume solemnitate de factură clasică, se remarcă prin muzicalitatea și plasticitatea lor. Poetul preferă lirica fundamental-meditativă, oferindu-ne o poezie ușor melancolică, limpede, țesută cu migală. În proză el creează uneori o atmosferă de legendă, aducând în prim-plan întâmplări trecute, populate de chipuri bine conturate. Cuvintele înseși poartă cu ele frumusețea și îndrăjirea oamenilor de munte. Rarul este considerat fratele mai mare, munte ce acumulează bucuriile și durerile de veacuri ale locnicilor.

Coborînd din marii povestitori ai Moldovei, ucrainind la înțelepciunea și farmecul limbii române, G.M. este o prezență în literatura contemporană și, îndeosebi, în cea de sorginte bucovineană. (Doina Pelepec)

● La Puțna...

...în cadrul unui generos program purtînd genericul „Din Puțna, un imn partidului și țării”, locuitorii comunei au avut prilejul să participe la o serie de manifestări politico-educative, cultural-științifice și artistice de o amplă rezonanță educativ-patriotică, printre care se numără: expuneri, simpozioane și dezbateri („Eroca Nicolae Ceaușescu — epoca marilor împliniri socialiste”, „Partidul Comunist Român, promotor al idealurilor de pace și colaborare între țările lumii”, „Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, tezaur de gândire și faptă revoluționară”); întîlniri cu brigada științifică („În obiectiv — planeta Marte”), expunerea dr. Radu Rey pe tema creșterii animalelor, activități de cunoaștere și popularizare a legilor țării; seri culturale-distractive, expoziții de artă populară și artă plastică, spectacole susținute de formațiile și interpretii din localitate, precum și de cele invitate (artiști amatori de la Dornești și Casvana); o șezătoare literară realizată în cadrul unei întîlniri a cenaclului din localitate cu cenaclul județean „Nicolae Labiș” unde au citit poezie Mircea Aanei, Dan Bodnar și Victor Traian Rusu, proză Ioan Lazăr și reportaj Mircea Motrici. (V.R.)

● Expoziții

Galeria de artă din Iași a găzduit în luna iulie o expoziție a unui grup de artiști plastici suceveni. Au expus: Mircea Dăneasa (12 sculpturi în sticlă), Ion Carp-Fluerici (11 lucrări de pictură), Tiberiu Moruz (10 lucrări de pictură) și Dumitru Rusu (11 lucrări în aceeași tehnică). Tematic, grupajul a confirmat predilecția autorilor pentru natură, pentru locurile și lumea spațiului bucovinean.

La Suceava, sculptorița Paraschiva Gălușcă a expus la Galeria de artă 30 de lucrări de pictură pe sticlă, iar la Casa de cultură a sindicatelor, în aceeași perioadă, s-a prezentat publicului într-o expoziție de debut profesoara Despina Rotaru, semînd peste 27 de lucrări de pictură.

Tot la Galeria de artă din Suceava, pictorul amator Ion Costăchescu și-a adunat lucrările ultimilor ani într-o grăitoare imagine despre satul sucevean vechi și nou, dovedindu-se încă o dată puterea de sugestie a acestei nepieritoare realități.

● Micii desenatori

Opt pionieri, membri ai Cercului de pictură „Microscop” al Casei Pionierilor și Șoimilor Patriei din Suceava, au participat în această vară la Expoziția internațională de desene organizată de revista „Pionierskaia pravda” cu tema „Eu văd lumea”. Creațiile lor, dedicate Anului internațional al păcii, s-au bucurat de aprecierile juriului, fiind reținute și incluse în catalogul expoziției. De asemenea, cei opt mici plasticieni au fost distinși cu diplome și insigne de onoare.

Acest succes întregeste palmaresul bogat al cercului sucevean de pictură (condus de profesorul Dan Corneli) adăugîndu-se numeroaselor trofee și premii cucerite în ultimii ani de membrii acestuia la expoziții și concursuri internaționale din India, Canada, Franța, U.R.S.S., Grecia, Cehoslovacia. Totodată, mici plasticieni sînt autori ai unor inspirate lucrări de artă murală realizate în Iași, Suceava, Gura Humorului, Botoșani, Constanța, Harghita. (I.B.)

● Concursul muzical

„Ciprian Porumbescu”

În perioada 25 iulie — 3 august a.c. municipiul Suceava a fost gazda tradiționalului Concurs muzical de interpretare instrumentală „Ciprian Porumbescu” desfășurat sub egida Consiliului Național al Organizației Pionierilor.

Ediția din acest an (a cincisprezecea) a reunit peste 200 de concurenți de la școlile și liceele de profil, precum și de la cercurile muzicale de pe lângă casele pionierilor și șoimilor patriei din țară. Desfășurat pe categorii de vîrstă și de instrumente (vioară, pian, violă, violoncel, instrumente de suflat și de percuție), competiția a oferit un nou prilej de afirmare a tinerelor talente din rîndurile copiilor pînă la vîrsta de 15 ani. Paralel cu probele de concurs, participanții au susținut o serie de recitaluri în întreprinderi și instituții și un concert omagial la Muzeul „Ciprian Porumbescu”. În încheiere au fost oferite premii și diplome cîștigătorilor. (I.B.)

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DĂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘANU, Ion PARANICI, Mircea TINEȘCU, Alexandru TOMA

Secretariat: Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare: Valentin MILICI

Comitetul județean de cultură și educație socialistă Suceava
Str. Mihai Viteazul nr. 48

bine zis nimic, în raport cu legiunile de verișoare Bette, de Barry Lindon, de Armanance sau Tom Jones care populează alte literaturi.

Ideea **Numelui trandafirului** mi-a venit aproape din întîmplare și mi-a plăcut pentru că trandafirul (roza) este o figură simbolică atît de încărcată de semnificații încît sfîrșește prin a nu avea nici una sau aproape: roză mistică, et rose elle a vécu ce que vivent les roses, războiul celor două roze, rozicrucienii, o roză este o roză este o roză, mulțumesc pentru aceste magnifice roze, viața în roz. Cititorul era dezorientat: el nu

Umberto Eco

Apostilă la „Numele trandafirului” I

putea să alege o semnificație și chiar dacă sesiza posibilele lecturi nominaliste ale versului final, pînă a ajunge la el făcuse Dumnezeu știe ce alte alegeri.

Un titlu trebuie să complice ideile, nu să le îngreuneze.

Nimic nu-l consolează mai mult pe autorul unui roman decît să descopere lecturile la care nu se gîndise și pe care i le sugerează cititorii. Cînd scriam lucrări teoretice, atitudinea mea față de critici era de natură „judiciară”: Au înțeles sau nu ce vroiam să spun? Cu un roman este complet diferit. Nu spun că autorul nu poate descoperi o lectură care să-i pară aberantă dar, în toate cazurile, trebuie să tacă. E rîndul celorlalți de a o contesta cu textul în mînă. În ceea ce privește restul, marea majoritate a lecturilor duce la descoperirea unor efecte de sens la care nu te-ai gîndit. Dar înseamnă faptul că nu te-ai gîndit?

(. . . . .)

Autorul ar trebui să moară după ce a scris. Pentru a nu deranja mersul textului.

Desigur, autorul nu trebuie să interpreteze. Dar el poate să povestească de ce și cum a scris. Eseurile de poetică nu servesc întotdeauna la înțelegerea operei care le-a inspirat dar servesc la a înțelege cum se rezolvă acea problemă care este producerea unei opere.

Poe în a sa „Geneză a unui poem” povestește cum a scris **Corbul**. El nu ne spune cum să-l citim ci ce probleme și-a pus pentru a realiza un efect poetic. Și, aș defini efectul poetic drept capacitatea exorbitată de un text de a genera lecturi mereu diferite, fără a i se epuiza vreodată posibilitățile.

Scriitorul (sau pictorul sau sculptorul sau compozitorul) știe întotdeauna ce face și cît îl costă asta. El știe că trebuie să rezolve o problemă. Datele de plecare sînt poate obscure, pulsionale, obsedante, adesea nu-i nimic mai mult decît o dorință sau o amintire. Pe urmă însă problema se rezolvă pe hîrtie, interogînd materia asupra căreia se lucrează, materia care-și exhibă propriile-i legi naturale dar care, în același timp, aduce cu ea amintirea culturii de care este încărcată (ecourile intertextualității).

Cînd autorul ne spune că a lucrat sub imperiul imaginației, minte. „Geniul este douăzeci la sută inspirație și optzeci la sută transpirație” (Edison).

Lamartine scria apropo de unul din celebrele sale poeme, al cărui titlu l-am uitat, că se născuse în el dintr-o singură țîșnitură, într-o noapte cu furtună, într-o pădure. La moartea lui au fost găsite manuscrise cu corecturi și variante: era, poate, poemul cel mai „lucrat” din întreaga literatură franceză.

Cînd scriitorul (sau artistul în general) spune că a lucrat fără să se gîndească la regulile procesului vrea doar să spună că a lucrat fără să știe că știa regula. Un copil vorbește foarte bine limba lui maternă și, cu toate acestea, n-ar ști să-i scrie gramatica. Dar gramaticianul nu e singurul care să știe regulile limbii deoarece copilul, fără s-o știe, le știe și el foarte bine. Gramaticianul este cel care știe de ce și cum cunoaște copilul limba.

În românește de Viorel DĂRJA

„Primul titlu al romanului „Logodnicii” de Alessandro Manzoni.

CADRAN

Despre debut

Revistele noastre se întrec în a lansa nume noi. Nu deschiți o publicație (cultural-literară) fără să dai peste cel puțin un aspirant la gloria literară. Ceea ce nu-i deloc rău, dacă avem în vedere nevoia permanentă de continuitate și prîmenire, necesară mai ales în artă. Și asta în vreme ce editurile lansează anual „contingente” de debutanți ce trec în marș voios sub flamurile aceluiași anoste plachete „antologice” devenite tot mai neîncăpătoare. Sau poate tocmai de aceea.

Niște calcule statistic-comparative ar fi în măsură să ofere o imagine foarte roză asupra acestui „flux continuu” de talente „cu substanțiale depășiri la indicele de productivitate”. Persoane mai mult sau mai puțin autorizate își dau girul pe textele respectivilor candidați în ru poezie și proză, încercînd nu de puține ori să ne convingă de seriozitatea întreprinderii. Penițele lor zgłobii, înduișoate de briza propriilor nostalgii, emit considerații sfătoase și nu se zgîrcesc în a împărți. la nevoie, coroane de premianți. Și uite-asa necunoscutul condeier devine deodată (după zicerile maestrului X protector) „un poet de excepție”, „un remarcabil poet”, „sensibilitate particulară”, „o structură inteligentă” și cite alte asemenea. Numai că „probele” însoțitoare nu se prea potrivește cu entuziasmele pronosticuri. Gherghe Chitîmus, una dintre „vociile” descoperite recent de SLAST, de pildă, este recomandat de „girantul” său în următorii termeni catego-

rici: „Nici o insuficiență de începător, nici o superficialitate de „consacrat” ce se culcă pe lauri. Mișcări fluide și ferme, evanescente și stăpîne pe finalitatea lor, precum într-un balet de clasă”. Dacă-i pe-asa, distinsul nostru debutant e un om făcut: n-are decît să-și prîndă în piept însemnele de „atestare” și să se îndrepte împerturbabil spre prima editură. Ce nevoie mai are el să migălească deasupra foii de hîrtie, cînd talentul îl dă afară din casă?

Și nu-i singurul caz. Că se serie în cantități impresionan-te și redacțiile sînt asaltate de „producțiile” rezultate, e un fapt cunoscut. Numai că se lecția (pe criterii valorice, desigur) implică seriozitatea unei asemenea răspunderi. Si aici vom deschide o paranteză pentru a aminti (iarăși) de moda concursurilor de creație, îndeosebi de poezie. Proliferarea acestora a condus la apariția așa-numiților vinători de premii, care, înzorțonați de titluri de „laureați”, își cer dreptul la „consacrare”. O cale fiind bineînțeles publicarea în presă. Iată motivul pentru care cele câteva cuvinte bi-nevoitoare, însăilate cîteodată la repezeală, pot avea efecte nedorite. A nu se înțelege de aici că sîntem împotriva stimulării începătorilor de talent. Dimpotrivă. Cu un singur amendament: acordarea de „certificate de celebritate” nu folosește nicidecum misiunii nobile de descoperire și promovare a „vociilor” cu adevărat autentice.

Ioanid DELEANU

Desen de Veronica GRIDINOC